

‘Om de tafel. Het zijn de mensen
van mij, de enkelen
wier adem licht in mij ontsteekt.’

MAURITS MOK

6

JOZEF DELEU

**GEDICHTEN
OVER
LEVEN,
LIEFDE EN DOOD**

NIEUW GROOT VERZENBOEK

0

Negentiende herziene druk. 2021

Lannoo

| **Meulenhoff**

‘Als plotseling met een vreemd gevoel
zich iets in haar bewoog
en een nieuwe en wondere zekerheid
haar door de gedachten vloog...’

JAN HENDRIK LEOPOLD

Verwachting en geboorte.
Vader en moeder

Moederke

Er is van u
hiernederwaart,
geschilderd of
 geschreven,
mij, moederke,
geen beeltenis,
geen beeld van u
 gebleven.

Geen tekening,
geen lichtdrukmaal,
geen beitelwerk
 van stene,
tenzij dat beeld
in mij, dat gij
gelaten hebt,
 allene.

O moge ik, u
onwaardig, nooit
die beeltenis
 bederven,
 maar eerzaam laat
 ze leven in
 mij, eerzaam in
mij sterven.

Dien morgen was zij moe en zwaar...

Dien morgen was zij moe en zwaar
en talmende opgestaan
en had met achteloos besef
haar dagelijks doen gedaan.

Zij ging verloren door het vertrek
met ongevoelde schreden,
behaspelde dit en dat,
verschikkende zonder reden.

Als plotseling met een vreemd gevoel
zich iets in haar bewoog
en een nieuwe en wondere zekerheid
haar door de gedachten vloog,

en met een diepere ademtocht
was zij even neergezegen
en toefde een ogenblik totdat
zij zich zelve had herkreten.

—

en in trots en in deemoedig zijn
boog zij het hoofd ter neer
en fluisterde met toegevend mond
'zie uwe dienstmaagd, Heer.'

Wijding aan mijn vader

O Gij, die kommrend sterven moest, en Vâder waart,
en mij liet leven, en me teder léerde leven
met uw zacht spreken, en uw strelend hande-beven,
en, toen ge stierft, wat late zon op uwen baard;

— ik, die thans ben als een die in den avond vaart,
en moe de riemen rusten laat, alleen gedreven
door zoele zomer-winden in de lage reven,
en die soms avond-zoete water-bloemen gaêrt,

en zingt soms, onverschillig; en zijn zangen glijden
wijd-suizend over 't matte water, en de weiden
zijn luistrend, als naar eigen adem, naar zijn lied...

Zó vaart mijn leve'in vrede en waan van dóod begeren,
tot, wijlend in de spiegel-rust van dieper meren,
neigend, mijn aangezicht uw aangezichte ziet.

Aan mijn moeder

Ik heb gedroomd, o moeder,
dat gij op sterven laagt,
en voor het al te sluiten,
mij lang in d'ogen zaagt.

Gij spraakt van eerlijk blijven,
van recht door 't leven gaan;
hebt toen nog eens geglimlacht,
en alles was gedaan.

'k Wou om vergeving smeken,
waarvoor, ik wist het niet,
en bij u nederknielen;
mijn knieën bogen niet.

Toen wist ik dat 'k u nimmer
nog iets vergelden kon.
Uw stem deed mij ontwaken
in 't klare licht der zon.

Daar blonken grote tranen
van heil en droefenis.
En 'k voelde diep in 't harte
wat ene moeder is.

Moeder

Mijn moederken, ik kan het niet verkroppen
dat gij gekromd, verdroogd zijt en versleten,
zoals een pop waarin een hart zou kloppen,
door 't volk bij 't heengaan in een huis vergeten.

Ik zie uw knoken door uw kaken steken
en diep uw ogen in het hoofd gedrongen.
En ik ben gans ontroerd en kan niet spreken,
wanneer gij zegt 'kom zit aan tafel jongen'.

Ik hoor u 's avonds aan de muren vragen
of gij de vensters wel hebt toegesloten.
Gij kunt den mist niet uit uw hersens jagen.
Uw lied is uit, gij kreunt de laatste noten.

Daar in de verte wordt een put gegraven;
ik hoor zo goed het ploffen van de kluiten.
En achter 't huis zie ik een schimme draven:
hij staat waarachtig reeds op haar te fluiten.

— Kom in, Mijnheer, ik stel u voor aan Moeder.
— Vrees niets, kindlief, al heeft hij naakte benen:
hij is een vriend, een goede vriend, een broeder:
hij is niet ruw, hij wandelt op de tenen.

Tot weerziens dan. Ik kom vannacht of morgen.
Gij kunt gerust een onze-vader lezen,
en zet uw muts wat recht. Hij zal wel zorgen
dat gij geen kou vat en tevreê zult wezen.

De moeder

Hij sprak en zeide
In 't zaâl zich wendend:
Vaarwel, o moeder,
Nooit keer ik wèèr...
En door de lanen
Zag zij hem gaan en
Sprak geen vervloeking maar weende zeer.

Sprak geen vervloeking...
Doch, bijna blijde,
Beval den maagden:
Laat immer meer
De zetels staan en
De lampen aan en

De poort geopend, de slotbrug neêr.
Maar toen, na jaren,
Melaats een zwerver
Ter poorte klaagde:
Uw zoon keert weer...
Zag zij hem aan en
Vond gene tranen,
Voor zoveel vreugde geen tranen meer.

Moeder

We liepen samen dikwijls langs de stranden
Als 't avond werd. Dan zong ze naast de zee —
Ik, kleine jongen, die haar stem zo kende,
Ik hield haar hand en zong de liedjes mee.

Een klein wit vrouwtje, met nerveuze handen
En steeds bewegend, steeds bewegend hart —
Wij wisten dat in haar geleden werd,
Dat zij het leven kende, en 't voelde branden.

Ze ligt in 't graf met het gelaat naar boven.
Donkere moeder, wieg haar lichaam warm,
Zie, als een kind ligt zij naakt in uw schoot —

Zachter dan 't leven zij haar de eeuw'ge dood,
Die mensen eenzaam maakt en stil en arm —
Maar die het witte zonlicht niet kan doven.

Herinnering

Moeder, weet je nog hoe vroeger
Toen ik klein was, wij tezaam
Iedren nacht een liedje, moeder,
Zongen voor het raam?

Moe gespeeld en moe gesprongen,
Zat ik op uw schoot, en dacht,
In mijn nacht-goed kleine jongen,
Aan 't geheim der nacht.

Want als wij dan zingen gingen
't Oude, altijd-eendre lied,
Hoe God alle, alle dingen
Die wij doen, beziet,

Hoe zijn eeuw'ge, grote wond'ren
Steeds beschermend om ons zijn,
— Nimmer zong je, moeder zonder 'n
Beven dat refrein —

Dan zag ik de sterren flonk'ren
En de maan door wolken gaan,
d'Ouden nacht met wijze, donk'-
re Ogen voor me staan.

Ik wil den lof van mijne dode moeder zingen...

Ik wil den lof van mijne dode moeder zingen.
Zij was geen heilige vrouw, zij was een vrouw,
met al haar deugden, zwakten en aarzelingen,
vaak onberekenbaar doch steeds zich zelf getrouw.

Een werkslaaf en een slavendrijver heel haar leven,
die nooit kon vragen — altijd bereid te geven —
hard voor zich zelf en die van anderen verwachtte
dat z'even taai en dapper zouden zijn in daden en gedachten.

Een vrouw vol donker vuur en kracht, vol vlugge, vinnige spot,
misprijzend voor de vrouwen, opkijkend naar den man,
noch duldzaam noch gelaten, steeds meester van haar lot,
die dronk, van haar beperkt bestaan, het onderst uit de kan.

Trots op haar zonen maar te trots om toe te geven
dat zij haar naam glorie en luister hadden bijgezet.
Dat hoorde zó, zij zou het nooit vergeven
hebben, ware het niet zo geweest, want d'ijzeren wet

van haar geweten was arbeid en ambitie. Bij dagen
was zij stug en bot, dan weer een ruisende fontein
van dartle woorden, scherp'herinneringen, bij vlagen
licht ontroerbaar, lijk een kind dat niet redelijk kan zijn.

Bijna een eeuw heeft het geduurd vooreer zij weigerig ontdekte
dat haar broos lichaam niet meer luisterde naar haar stalen wil,
tot zij doodmoe de wereld losliet en haar povere leden strekte.
Zó werd het grote vuur dat ze geweest was, op een gure
winteravond, eindelijk kil.

Mijn vadertje

Mijn vadertje, hij was rechtvaardigheid.
Hij had den zwaren last op zich geladen,
een eerlijk man te zijn
in woord en daad.

Dat is het schone, dwaze kwaad
waar, na ons Here Jezus Christus,
de sterkste man aan ondergaat.

Zijn oog was rustigblauw; een verre zee.
Zijn woord van blijheid soms plotse fusee
in stalen nacht.

Hij lachte rood en zoende onverwacht
mijn dwaze haren en mijn jong gedacht.

De hoge schepen die de Schelde droeg,
hij wist hun laden vast en schoon te sturen.
Hij had hun namen lief,
om mee te spelen — als een kind naïef;
Karatchi, Pantos, Calcutta,
lijk schoon koralen.

Hij wist de haven; heimwee en verdriet,
bij vroegen morgenmist
en in den avond onder luid en rauw sirenenlied.

Hij heeft de bossen van zijn jeugd bemind.
Hij kende bomen lijk wij mensen kennen.
Hij wist de winden en den oogst,
en wou mijn hand aan 't ruw bedrijf des jagers wennen.
Mijn vadertje; hij was rechtvaardigheid.
Hij had de goede liefde tot de still'en ware dingen.

Onder de schaduw van een dorpse kerk
ligt zijn sobere zerk.
Ik weet hoe zijn gedenken mij gelijk een lichte wolk behoedt.
Zijn rode, bange handen hield hij stervend Christus tegemoet.

Herinnering

Vader, wij hebben nooit gesproken
over het leven met elkaar,
gij had het uwe, ik het mijne
en beiden wisten wij, 't is zwaar
te leven met een weerloos hart...
Zo hadden bêi we ons toegesloten
en gingen zwijgend naast elkaar:
ik heb den weg niet kunnen vinden,
al lag uw hand steeds voor de mijne klaar.
En nu gij heen gegaan zijt naar dat vreemde
en voor geen levende bereikbaar land,
nu breekt mijn vuist eerst hunkrend open
en zoekt vergeefs uw trouwe hand.

Foetus

Dit is het leven, veilig en voldaan.
Binnen een vrouw ontstaan ze bij elkander:
twee ogen en twee oren om den ander
en tegelijkertijd, een neus komt staan

tussen de wangen en een mond vangt aan.
Het bloed, die donkre ingebouwde brander,
houdt overal zijn uitlopers voorhanden
om nieuw gebied te voegen aan lichaam.

Misvormde voetjes voelen nergens grond.
Stomphandjes steken hulpeloos naar buiten.
Het rompje is een klompje kindervlees.

Maar vocht en vliezen van de moeder sluiten
het onvoltooide toe, in deze geest,
dat er een mens langzaam wordt afgerond.

Moeder I

Mijn moeder is een grijze vrijdagmorgen:
zij moet de kamer doen; stof beeft;
dan dweilen, voor het eten zorgen,
zien wat van gisteren overbleef.

Ik ben in haar liefde geborgen,
die elk verraad der wereld overleeft:
wie ik ook werd, wij eten overmorgen
de koek die zij gebakken heeft.

Wanneer de zondagmorgen is ontloken
staat heel haar wezen in de blijde bloei,
waarin mijn wezen moet zijn angebroken,

omdat ik dan niet meer gevoel
hoe door de dood is aangestoken,
wat bij een andere vrouw begon.

Aanvang

Die het kindje het aanzijn geeft
geeft het aanzijn aan alles
nooit door woorden noembaar,
dat slaapt onder schedeldons
als een perzik.

Vlinders slapen er, bloemen
met tippen togevouwen,
bladerenfronsels, een handje
openend.

Tuultjes van water slapen.
En ook de verten slapen,
verten met donkerblauwe
rivieren, met grote bomen,
even bewegend, daarachter
stil in het aanvangslicht
slapen de hemelweiden.

Sonnet voor mijn moeder

Gij hebt, Moeder, dit leven zwaar gedragen.
Gelijk ik het zwaar draag. Wij zijn verwant.
Wij horen in dit stormbevochten land
van kavels, tussen dijk en stroom geslagen.

Ik heb uw gang: die driftige en toch trage
voetstap, die onverzettelijke trant.
Uw harde hand herken ik in mijn hand,
onwrikbaar om de schrijfstift heengeslagen.

Mchtig zijn wij, in liefde en in haat.
Gij hebt u dóódgehaat, hatend het meest
uzelve, om de liefde die gij schond.

Ik ben genezen van het bitter kwaad.
En eer in stugheid, wie gij zijt geweest:
van mijn talent de donkere moedergrond.